

»GRANIČNI« ILI »RUBNI« KATOLICI

Dr Marijan VALKOVIC

Statistički gledano, vjerska situacija, ni kod nas ni u svijetu, ne izgleda tako loše. Još uvijek je velik broj onih koji se priznaju vjernicima i katolicima. Pod stanovitim vidovima mogla bi se i nadalje podržavati misao o pučkoj ili narodnoj Crkvi (Volkskirche), barem u nekim krajevima. No, pri bližem promatranju dobiva se diferencirana slika. Ima doista skupina koje su dosljedne i vjerne doktrinalnim, moralnim i sakramentalno-obrednim zahtjevima Crkve, ali sve više raste broj onih koji se samo djelomično poistovjećuju sa svojom Crkvom: nikad, ili rijetko kad, sudjeluju u bogoslužju i pristupaju sakramentima, možda žive u nevaljanom crkvenom braku, crkveno vjerovanje im je velikim dijelom tuđe bilo iz neznanja ili zbog osobitih teškoća da ga subjektivno prihvate (intelektualci, radnici, mladi). U pastoralnom pogledu običavamo ih nazivati »graničnim« ili »rubnim« katolicima.

Sloj tih »rubnih« katolika negda je bio vrlo uzak. Svi ili skoro svi, išli su na misu i pristupali sakramentima, svi su se crkveno pokapali, vjenčavali itd. Oni koji nisu bili na liniji, bili su doista rubni fenomen. Tu, in directo, ne postavlja se prvenstveno pitanje grešnosti, jer Crkva je uvijek tvrdila da u svom krilu sadrži i grešnike. Više se radi o vjernosti i pripadnosti Crkvi kao pojavnj strukturi na raznim područjima njezina života (doktrinalni, moralni, pravni, sakramentalno-obredni). Danas je taj »rub« postao vrlo širok. Manje ima »praktičnih katolika« koji u cjelini odgovaraju zahtjevima Crkve, a sve više raste broj vjernika koji ih samo djelomično provode u svom životu.

Mnogi nas teolozi i sociolozi uvjeravaju da je pučka ili narodna Crkva na zalazu, a da se rađa Crkva koja će se sastojati iz malih zajednica ili skupina vjernika (Gemeindekirche).¹ Ideja je voma zamamna, ali čini se da nije bez priličnih teškoća. Postoji naime, s jedne strane, opasnost zatvaranja i, možda, sektaštva, a s druge strane važno je pitanje koje mjesto i u takvoj Crkvi pripada »polovičnim« i »rubnim« kršćanima. Ako je pučka ili narodna Crkva relativno lako prelazila preko toga, jer je bio manji broj takvih vjernika, za Crkvu budućnosti može biti presudno kakav stav zauzeti prema širokom sloju »rubnih« vjernika.

Ako i jesu zajednice integralnih vjernika srce i motor u eklezijalnom pogledu, ipak Crkva nije nikad pristala da se pretvori u klub savršenih i svetih. Nastavljajući tu liniju, danas se pitamo nije li pastoralno korisno da Crkva još više vodi računa o grešnim i slabim, ne samo, da tako kažemo, »in foro interno«, nego i »in foro externo«, tj. na pastoralnom i pravnom području.

¹ Npr. Rahner, Klostermann, Greinacher i drugi. O najnovijim diskusijama i kritikama usp. *Diakonia* 6 (1975), Heft 2.

Danas postaje očito da se crkvenost ne može uzeti jednoznačno, odnosno prema istom stupnju i opsegu. S obzirom na odijeljenu kršćansku braću korekturu je u tome izvršio Drugi vatikanski sabor kad im je priznao status crkvenosti, iako stupnjevite. I protestantske vjerske zajednice su dio Kristove Crkve, iako im nedostaju mnoge oznake pune crkvenosti.

Tu stupnjevitost potrebno je vidjeti i unutar Katoličke Crkve. I u samoj Katoličkoj Crkvi ima sredina s više ili manje crkvenosti. Neki teolozi govore o »udaljenoj crkvenosti«. Crkveno pravo vodi o tome računa, ali pod vidom kazne (suspenzije, interdikti). Danas smo upućeni da o toj stupnjevitosti vodimo računa više iz pozitivnih pastoralnih razloga. Pravna i pastoralna jednoobraznost u Crkvi više nije moguća, a i na doktrinalnom polju govori se o stanovitom pluralizmu. Forsiranjem jedinstvenih rješenja za čitavo područje Crkve danas se nerijetko izazivaju sukobi, koji ne vode dobru i postaju kontraproducentni. Baš s obzirom na »rubne« kršćane od presudne je važnosti da li će pastoralni rad prvenstveno tražiti dodirne točke i zajedničke vrijednosti, ili će pogodovati sukobima i još dubljoj diferencijaciji.² U ovom drugom slučaju vrlo je lak prijelaz u kategoriju nevjernika, gdje i onako mnogi svršavaju.

Koji su razlozi da danas imamo tako velik broj rubnih kršćana? Oni su sigurno mnogovrsni, ali sociologija religije i pastoralna istraživanja tvrde kako su glavni čimbenici socio-kulturne naravi. Francuski katolički sociolog Gabriel Le Bras je u šali govorio kako neka željeznička stanica u Parizu mora da ima magijske učinke na vjeru: došljaci sa sela odmah po dolasku promijene i oblik svoje religioznosti.

Što da se radi u ovim novim prilikama? Svi su izgledi da se ovi rubni kršćani kao cjelina neće više vratiti u naše tradicionalne zajednice. U najvećem postotku ostat će tamo gdje jesu. Ukoliko ne želimo zastupati tezu da su oni u smrtnom grijehu i osuđeni na propast, preispitati nam je njihovu situaciju i naš dosadašnji stav prema njima. Tu se teologija nalazi u teškoćama i previranju, ali neke intuicije nam je dao Drugi vatikanski sabor. Poznato je kako dogmatska konstitucija »O Crkvi« po prvi put govori o mogućnosti spasenja i za one »koji iskreno traže Boga« i »djelom nastoje izvršiti Njegovu volju koju su spoznali po glasu savjesti« (br. 16). Ako to vrijedi za one koji izričito ne vjeruju, s mnogo više opravdanja može se primijeniti na »rubne« kršćane. Teologija pokušava produbiti čitav taj sklop vrlo teških i zamršenih problema. Pokušava se razraditi načelo tzv. »udaljene crkvenosti« (distanzierte Kirchlichkeit) i djelomične identifikacije sa Crkvom. Osim analogijâ u vezi s nevjernicima i kršćanima nekatolicima, od pomoći je koncilsko gledište o hijerarhiji vjerskih istina.

U konkretnom postupku trebalo bi najprije nešto razmisliti i poduzeti pod negativnim predznakom, *via remotionis*. Na »rubne« kršćane ne možemo primijeniti sve one zahtjeve koje Crkva obično traži od »središnjih« kršćana. Potrebno je čak preispitati nisu li neke odredbe ili oblici crkvenog života upravo načini, makar i protiv volje, da se neki vjernici potisnu na rub crkvenog života. Ima uglednih kanonista i pastoralista koji misle da dosadašnje kanonsko pravo nekim svojim odredbama i nediferenciranim postupanjem doista pogoduje tjeranju na rub i centrifugalnim tokovima. S obzirom na židbeno pravo vrlo je to oštro izrazio prije nekoliko godina profesor D'Avack, član crkvenih sudišta u Rimu i predsjednik međunarodnog udruženja za studij i promicanje crkvenog prava.

Mnogo je važnije pitanje što je moguće učiniti u pozitivnom pogledu. Čini se da je neizbježna mnogo veća diferencijacija crkvenog života, posebice pod pastoralnim i pravnim vidom. Predvidjeti je i razraditi stupnjevita i

² J. SCHARRER — E. LÖSCHER, *Kontakte oder Konflikte?* (Theol. Brennpunkte 25), Bern—Enkheim 1970.

alternativna rješenja u pastoralnom radu. Iako je pripadnost Crkvi bitno i objektivno dana već samim krštenjem, danas ne možemo mimoći pitanje subjektivnog usvajanja i pounutrašnjenja vjere, a to će onda utjecati i na pastoralnu orijentaciju. Tu su goleme potrebe. Pionirski pokušaj u tom smjeru učinili su francuski biskupi kad su i za katolike predvidjeli tri »modela« pri sklapanju ženidbe, već prema stupnju njihova vjerskog uvjerenja.

Očito je da se nalazimo u situaciji koja zahtijeva preispitivanje i preustrojenje pastoralnih metoda. Čini se da ovo naše vrijeme sekularizacije traži neke naglaske koji su podesni baš za ovo vrijeme. Objektivno nam je propovijedati Kristovu nauku, i to cjelovitu, ali to ne znači da pojedina razdoblja ili pojedine generacije nemaju posebnih potreba ili posebnih simpatija za neke vidove Kristove poruke, o čemu će evangelizacija voditi računa. Baš kad je riječ o rubnim kršćanima (a također i o onima koji su se posve udaljili), pastva i evangelizacija će isticati one evandeoske vrijednote kojima je današnji čovjek posebno otvoren: bratsko zajedništvo, nada, osmišljenje života itd. No time već zahvaćamo u opću problematiku pastve i evangelizacije danas.